

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв
Кафедра духових та ударних інструментів

МАКСИМЧУК ВІТАЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ЖАНРУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ
В МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Науковий керівник -
заслужений діяч мистецтв України,
кандидат педагогічних наук, професор
Цюлюпа Степан Данилович

Рівне - 2023

Максимчук В.В. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в мистецьких закладах України: дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» / [наук. кер. – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор Цюлюпа С. Д.]. – Рівне: РДГУ, 2023.

В магістерському дослідженні аналізується еволюційний шлях розвитку національної музичної освіти, надається ґрунтовний аналіз забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в мистецьких закладах України та аналіз наукових, нотних і навчально-методичних видань представників школи гри на духових і ударних інструментах в Україні.

Рецензент: Филипчук Мирослав Степанович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри естрадної музики, Голова методичної ради Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ I МУЗИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.	
1.1. Формування музичної освіти України в історичній ретроспективі.....	10
1.2. Навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів для підготовки фахівців жанру духової музики	18
Висновки до першого розділу.....	24
 РОЗДІЛ II ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.	
2.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в початкових закладах музичної освіти для підготовки фахівців жанру духової музики.....	27
2.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у вищих закладах музичної освіти 1-4 рівнів акредитації для підготовки фахівців жанру духової музики.....	39
Висновки до другого розділу.....	55
 ВИСНОВКИ.....	57
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
 ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження проблеми забезпечення освітнього процесу науковими та навчально-методичними працями обумовлена динамічними та незворотними змінами, що відбуваються у всіх сферах соціально-політичного та економічного життя сучасної України, переосмисленням ставлення до особистості як до суб'єкта власного розвитку, зміною поглядів на вітчизняне суспільство як на частину світового співтовариства, що детермінує проблему інтеграції української та світової культур та пошуку нових прогресивних парадигм розвитку педагогічної науки і практики.

Модернізація освіти на тлі інтенсивного розвитку суспільства спрямована на виховання в кожній особистості внутрішніх установок на отримання знань, на самовдосконалення, на удосконалення фахової майстерності, що в майбутньому стане запорукою успішної професійної діяльності.

Ці завдання є актуальними і для музичної освіти як вагової та невід'ємної складової загальної освіти.

Стан розвитку сучасної мистецької освіти обумовлюють суттєві зміни і у навчально-методичній роботі, яка спрямовується на "надання реальної, дієвої допомоги педагогічним працівникам у реалізації актуальних завдань розвитку, вдосконалення й підвищення науково-методичного рівня, а також активізація творчого потенціалу кожного викладача" [57].

Безперечно, це стосується і проблем підвищення рівня професійної підготовки виконавців на духових та ударних інструментах, що напряму залежить від покращення змісту викладання фахових дисциплін у освітніх закладах мистецького спрямування усіх рівнів акредитації. Для досягнення цієї мети особливого значення набуває активізація науково-методичної роботи,

піднесення її на вищий рівень, усвідомлення її як однієї з основних складових професійної діяльності кожного викладача.

Концептуальні аспекти організації методичної роботи висвітлені у наукових працях Ю. Кабанського, Н. Ващенко, С. Крисяка.

У галузі фахової підготовки виконавців на духових та ударних інструментах ці питання знайшли відображення у наукових дослідженнях В. Апатського, В. Посвалюка, С. Цюлюпи, Я. Сверлюка, А. Карпяка.

Надзвичайно цікавими для нашого дослідження є наукові магістерські роботи, присвячені розгляду питань наукової, виконавської, педагогічної та методичної діяльності трубачів-професіоналів України (В. Яценік), навчально-методичної роботи валторністів України (П. Віхоть), які були підготовлені та захищені на кафедрі духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ.

Аналіз представлених вище досліджень засвідчує не лише про актуальність означеної проблематики, а й необхідність її подальшого вивчення, узагальнення та систематизації новітніх навчально-методичних праць у жанрі духової музики.

Актуальність окресленої проблеми, її теоретична та практична значущість для підготовки виконавців на духових та ударних інструментах, зумовили вибір магістерського дослідження "Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в мистецьких закладах України".

Зв'язок роботи з науковими планами. Магістерське дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету і складає частину наукового напрямку "Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя ". Тему наукової роботи затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету.

Мета дослідження полягає у ґрунтовному аналізі та систематизації матеріалів навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах мистецького спрямування.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено наступні **завдання:**

- проаналізувати стан вивчення проблеми на основі існуючої джерельної бази;
- проаналізувати рівень наукового і навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах початкової та вищої музичної освіти;
- обґрунтувати ступінь впливу наукової і навчально-методичної роботи на розвиток виконавства на духових та ударних інструментах в Україні;
- дослідити та систематизувати наукові та навчально-методичні праці представників школи гри на духових та ударних інструментах в регіонах України.

Об'єкт дослідження – освітній процес в закладах мистецького спрямування.

Предмет дослідження – стан забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в Україні.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять праці провідних науковців у галузі історії розвитку українського виконавства на духових та ударних інструментах (В. Апатський, П. Круль В. Посвалюка Ю. Рудчук, С. Цюлюпа); наукові дослідження в царині методики навчання гри на духових та ударних інструментах (І. Кобець, М. Табаков, А. Жубр, В. Луб, В. Посвалюк, В. Швець, І. Гишка, Р. Наконечний); мистецтвознавчі дослідження, присвячені розгляду питань організації конкурсів виконавців на духових та ударних інструментах в Україні (В. Апатський, В. Посвалюк, С. Цюлюпа).

Для реалізації поставлених завдань використовувався такий комплекс наукових **методів**, а саме:

- *історичні* – методи, які використовувались для аналізу культурно-мистецького життя України у контексті історико-політичних і соціокультурних чинників;
- *ретроспективні* – аналізування культурно-мистецьких процесів в історичній проекції;
- *теоретичні* – аналіз наукової, педагогічної, музикознавчої та навчально-методичної літератури з метою узагальнення теоретичних питань щодо впливу науково-методичних досліджень на розвиток духового мистецтва в Україні;
- *емпіричні* – спостереження, бесіди, створення спеціальних ситуацій тощо;
- *системного підходу*, що аналізує, систематизує та узагальнює досвід духового виконавства в Україні на сучасному етапі його розвитку.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів:
 Магістерське дослідження є першою спробою розкрити стан забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в Україні, проаналізувати наукові та навчально-методичні праці представників виконавських шкіл гри на духових і ударних інструментах. У роботі:

обгрунтовано:

- стан забезпечення освітнього процесу та ступінь впливу науково-методичної роботи на розвиток виконавства на духових і ударних інструментах в Україні;

систематизовано:

- відомості про сутність, зміст та форми наукової та навчально-методичної діяльності педагогів, виконавців на духових та ударних інструментах в Україні;
- відомості про педагогічну, наукову, навчально-методичну діяльність духовиків України;

- відомості про діяльність духовиків у мистецьких спілках, гільдіях та в організації конкурсно-фестивального руху в Україні.

Організація дослідження. Дослідження відбувалося у три етапи протягом 2022 - 2023 років, згідно затвердженого календарного плану були зроблені наступні заходи з реалізації написання магістерської наукової роботи:

Перший етап.

На першому етапі (вересень-грудень 2022 р.) відбулось затвердження теми магістерського дослідження „ Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в мистецьких закладах України ”, розроблено та узгоджено з науковим керівником структуру написання наукової роботи згідно до нормативних вимог; на першому етапі вивчався стан розробки даної проблеми в її теоретичному аспекті.

Була зібрана і проаналізована наукова історична, мистецтвознавча, педагогічна, навчально-методична література з питань магістерського дослідження, визначені та сформульовані категоріально-понятійний апарат дослідження (об’єкт, предмет, завдання та методи дослідження); узагальнено основні поняття визначеної проблематики; був написаний вступ та перший розділ магістерського наукового дослідження.

Другий етап.

На другому етапі відбулось редагування I розділу магістерської роботи. У березні 2023 р. на засіданні кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ відбувся звіт щодо написання I-го розділу, внесення виправлень і коректив, запропонованих членами науково-педагогічного складу кафедри; впродовж квітня-вересня був написаний другий розділ магістерської роботи, написані висновки до двох розділів та загальні висновки.

На **третьому етапі** був уточнений список використаних джерел та оформлені додатки наукової магістерської роботи, проведено редагування та оформлення наукового дослідження, визначені основні етапи презентації магістерської роботи на захисті.

Практичне значення роботи. Магістерська наукова робота дає корисний комплекс знань для науковців, педагогів-методистів, здобувачів вищої освіти, учнів та студентів закладів мистецького спрямування, поціновувачів жанру духової музики.

Сформульовані у дослідженні основні положення, зроблені висновки, викладений фактичний матеріал можуть бути використані для оновлення змісту фахових навчальних курсів з дисциплін „Історія розвитку духового інструментального та оркестрового виконавства”, „Методика викладання гри на духових та ударних інструментах”, "Методика роботи з духовим оркестром", створення навчальних посібників та підручників в царині духової музики, написання наукових статей, методичних рекомендацій.

Окремі методичні ресурси можуть бути впроваджено в розробку спецкурсів із підготовки бакалаврів та магістрів спеціальності 025 "Музичне мистецтво".

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Повний обсяг роботи складає 71 сторінку, з них 60 сторінок основного тексту. Список використаних джерел становить 53 найменувань.

РОЗДІЛ I

МУЗИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Формування музичної освіти України в історичній ретроспективі.

В умовах сьогодення досить відчутною стає тенденція зростання інтересу до вивчення національної культури, історії, традицій. Цей інтерес формує та посилює сучасна освіта, яка відіграє вагомую роль у формуванні національної свідомості, естетичних смаків та готовності до життєдіяльності у мінливих умовах сьогодення.

Відомим фактом є те, що саме освіта виступає транслятором культури, з якою пов'язують уявлення про всю сферу культурної діяльності особистості. З одного боку, таке розуміння значно звужує та обмежує можливості культури, з іншого – слід погодитись, що саме мистецтву, яке задовольняє універсальну потребу людини у досягненні навколишньої дійсності в різних формах чуттєвості, належить провідна роль у розвитку культури.

Мистецтво стає для людини джерелом життєвого досвіду, адже саме мистецтво покликане створювати особливу реальність, яка є нічим іншим як відображенням сутності різноманітних явищ світу. З огляду на це, саме мистецтво стає дійовим засобом формування культурних норм, цінностей, знань, уявлень у системі духовних відносин.

В сучасних умовах широкого впровадження в побут людини інформаційних технологій, засобів масової комунікації, надзвичайно гостро постала проблема розвитку та місця культури в житті сучасної людини. В усвідомленні доцільних шляхів організації функціонування художніх цінностей, культурного розвитку особистості і суспільства важливого значення набуває врахування національного чинника, адже "художня культура завжди самотня,

має власний зміст і форму, є продуктом творчого генія народу і несе на собі відбиток його історичної долі та національних особливостей, а уявлення про мистецтво народжуються у людини через національний образ світу як один із варіантів єдиної світової цивілізації, єдиного історичного процесу[5]. Саме тому, вивчення та осягнення творів мистецтва, в нашому випадку, музичного мистецтва, їх вплив на особистість стає можливим тільки за умови глибокого знання історико-етнічного коріння.

У науці важко знайти проблему, яка виділялася б такою неоднозначністю, багатовекторністю та неадекватністю суджень і тлумачень, як проблема становлення музичної освіти. Актуальність її полягає у необхідності відродження, збереження та популяризації національних освітніх традицій, яка своїм корінням сягають сивої давнини, а в сучасних умовах набувають особливого значення. Українська музична педагогіка пройшла тривалий та суперечливий шлях розвитку, шлях непростий, позначений злетами педагогічної думки, багатий на ентузіастів та професіоналів музичної культури та освіти, які своєю плідною працею заклали основи сучасної теорії і практики музичного навчання та виховання.

Осмислення місця культури в житті суспільства та його позитивний вплив на формування особистості завжди було в пріоритеті наукових досліджень в галузі філософії, історії, педагогіки, психології, які розглядали феномен культури як створене людиною матеріальне та духовне середовище її буття, умови розвитку та удосконалення її творчих здібностей, як своєрідну форму передачі духовного досвіду (І. Кант, Ф. Гегель, М. Бердяєв, М. Каган).

У наукових дослідженнях Б. Малінковського, Є. Соколова, Л. Ніколаєнка обґрунтовано та визначено освітня та виховна функції культури; проблеми взаємодії культури, освіти та мистецтва висвітлені у дослідженнях В. Вернадського, Г. Шевченка, Н. Овсяннікової, Б. Юсова, О. Щолокової та ін.

Аналіз науково-методичної літератури дозволяє стверджувати, у

вітчизняній науці сформована потужна кагорта музично-педагогічних істориків, що працюють на ниві дослідження української музичної освіти в цілому та окремих освітніх осередках зокрема. Серед них фундаментальні дослідження К. Шамаєвої, яка систематизувала напрями розвитку вітчизняної музичної освіти різних регіонів першої половини ХІХ ст., запропонувала класифікацію основних освітніх закладів того часу. Широкий історичний погляд на питання становлення музичної освіти представлено у дослідженнях М. Гордійчука, М. Загайкевич, А. Калениченко, Л. Пархоменко та ін.

Як бачимо, аспекти проблеми визначення місця музичної культури в житті суспільства та особистості, розкриття освітнього потенціалу музичного мистецтва, історичного шляху розвитку вітчизняної музичної освіти є достатньо висвітленою в науковій літературі, але протиріччя сучасності висувають нові питання щодо світової культурної цінності українського музичного мистецтва, розкриття його потенціалу в освітньому середовищі, що сприятиме узагальненню та поглибленню естетичної, художньої, культурологічної компетенцій. Для пошуку відповідей на ці питання, вважаємо за необхідне більш ґрунтовно розглянути шлях еволюційного розвитку музичного мистецтва та музичної освіти в Україні.

Як відомо, культурний прогрес виявляє та аналізує історія. Розуміння творів мистецтва змінюється від епохи до епохи, кожне нове покоління усвідомлює значення явищ музичної культури, виходячи з власних уявлень, саме тому культурні цінності є вічними і постійно збагачуються та доповнюються новими гранями художнього змісту. Історичний шлях дає можливість вивчити, осягнути, реконструювати та інтерпретувати мистецькі цінності минулого, усвідомити, більш глибоко вникнути та зрозуміти художні твори сучасності, зрозуміти складні проблеми культури сьогодення та окреслити шляхи їх подолання.

Зауважимо, що ретроспективна реконструкція минулого вирізняє історичні

епохи у поступовому розвитку музичної освіти України, трансформація яких відбувалась у взаємозв'язку зі світовим музично-освітнім процесом. З цього приводу слід зазначити, що українські науковці неодноразово звертались до проблеми періодизації вітчизняної музичної освіти. Аналіз існуючих праць дозволяє умовно виділити етапи становлення професійної музичної освіти в Україні, яка стає на шлях системного розвитку в другій половині XIX століття.

У початковий період поширення музичної грамотності на Україні важливу роль відіграли так звані "братства", в яких обов'язковими дисциплінами були церковний спів по нотах та музична грамота. При багатьох братствах існували великі церковні хори, що славилися своїм мистецьким співом. Так, одним з відомих хорів XVII ст. був хор Київського братського колегіуму.

Існуючі в цей історичний період музичні цехи окрім хорів, мали духові оркестри та ансамблі, які приймали участь у громадському житті міст. Перші такі музичні об'єднання виникають у Кам'янці-Подільському, Львові, на Волині, Києві, Полтаві, Ніжині.

У другій половині XVII ст. – на початку XVIII ст. потреба в музичних кадрах, які Україна готувала також і для Росії, значно зросла. Задовольнити ці потреби могла лише організація спеціальної музичної освіти. Проте, ще довгий час основними осередками підготовки музичних кадрів залишалися колегіуми й особливо Київська академія. Її роль у підготовці музикантів-виконавців, педагогів-теоретиків і композиторів була надзвичайно істотною протягом XVII та всього XVIII ст. Музика входила до складу основних наук в академії, і протягом певного часу іспити з музичних предметів були обов'язковими для випускників старших класів. Як відомо, серед вихованців академії в середині XVIII ст. були такі видатні музиканти, як Г. Сковорода, М. Березовський, А. Ведель.

На початку XVIII ст. назріла нагальна потреба у відкритті спеціальної школи, яка б випускала підготовлені кадри співаків і музикантів, насамперед для

царського двору. Така перша спеціальна співацька школа і відкрилася в Глухові та проіснувала кілька десятків років. Вона відіграла величезну роль у підготовці музичних виконавських кадрів. Серед її вихованців були й композитори, зокрема, видатний вітчизняний композитор Д. Бортнянський.

Розглянувши процес розвитку української музичної освіти за період з XIV ст. до XVIII ст., треба відзначити, що, незважаючи на несприятливі історичні умови, український народ створив за цей час багаті пісенні та інструментальні скарби, які стали згодом основою становлення української національної школи в музиці. Зокрема, на думку дослідниці К. Шамаєвої, українська музична освіта другої половини XVIII ст. – першої половини XIX ст. розвивається у трьох головних сферах музичної культури: духовній, світській та народній.

Один із важливих шляхів навчання музики проходило через релігійні, зокрема церковні, архієрейські, монастирські, семінарські хори, на основі яких були створені інструментальні капели. У митрополичому хорі при Софійському соборі почалася музична кар'єра чудового співака і композитора С. Гулака-Артемовського. У Київській духовній семінарії здобув музичну освіту видатний письменник-перекладач, композитор-аматор П. Ніщинський. У Перемишлі при хорі кафедральної церкви (1829 р.) було організовано музичну школу, де на протязі 2-х років вивчали теорію музики, основи диригування. Після закінчення кращі учні могли навчатися співу та грі у парафіяльних школах. Тут працювали чеські викладачі А. Нанке, В. Серсавій. З даного освітнього закладу вийшли засновники західноукраїнської композиторської школи М. Вербицький, І. Лаврівський та ін. До 30-х років у Волинській, Київській, Подільській губерніях діють навчальні заклади, створені свого часу при костьолах. До їх програм, як і раніше, входив чималий цикл наук і мистецтв, у тому числі вокальна та інструментальна музика.

На початок XIX ст. відбувся розподіл сфер впливу у галузі освіти між державою і церквою, завершилось формування двох різних освітніх систем –

світської і духовної. Світська музична освіта в зазначений період формується переважно як аматорська. Її можна було здобути у загальноосвітніх, вищих, державних та приватних навчальних закладах. Водночас, у помісно-дворянській культурі зростає система професійної освіти музикантів-кріпаків. Вона включала наступні ланки: музичне навчання кріпаків за участю запрошених професійних капельмейстерів; подальша служба підготовленого музиканта-кріпака виконавцем у помісному колективі й водночас вчителем кріпаків; навчання найобдарованіших музикантів, уславлених артистів з кріпацького середовища за кордоном.

Впродовж чверті століття вогнище професійної музичної культури палало в с. Дехтярах на Полтавщині, де у власника помістя П. Галагана був оркестр, який він утримував. Колектив не мав недостачі в професійно підготовлених музикантах. Відомо, що один із них навчався у видатного німецького скрипаля Шпора, а з другої половини 30-х років оркестром керував вихованець Празької консерваторії Доменік Краузе. До програми оркестру входили симфонічні твори Бетховена, Вебера, Шуберта, Мендельсона. Вражає професійна майстерність музикантів, які справлялися з найскладнішими симфонічними партитурами. У середині 30-х років поміщик М. Навовийський тримав у своєму маєтку на Рівненщині "музику", яка складалась з 17 оркестрантів. У списку музикантів можна було зустріти прізвища Риміні, Тартині, Спонтіні. Зауважимо, що центрами підготовки наукових кадрів, вчителів, в тому числі, і музики стали університети, які відкривались у всіх регіонах України: Харківський (1804 р.), Львівський (1817 р.), Київський (1834 р.), Одеський (1865 р.), Чернівецький (1875 р.).

У 1805 р. було відкрито Харківський університет, в якому студенти навчались грі на музичних інструментах, вивчали гармонію, контрапункт.

У 1834 р. відкрився університет святого Володимира у Києві, перший ректор якого М. Максимович збирав та вивчав народну творчість, видавав

збірник "Голоси українських пісень", студентським хором керував М. Лисенко.

Стосовно музичного виховання у гімназіях, то у 1809 р. було відкрито Київську першу гімназію, викладання музики і танців почалось у 1810 р. Успіхи у навчанні музики учні демонстрували під час річних іспитів, візитацій, урочистих актів. Кращі учні виконували концерти з відомим оркестром князя Лопухіна. Чималу роль у розширенні діапазону музичних інтересів учнів Київської 2-ї гімназії (1836 р.) відіграв її директор М. Рігельман – людина високої музичної культури, знавець і збирач народної творчості.

Різновидами гімназій були кадетські корпуси – закриті навчальні заклади військового типу, які готували своїх вихованців до служби в армії. Такі заклади існували в Полтаві, Києві, Львові. Вони мали хори, оркестр, класи гри на музичних, в першу чергу, на духових інструментах.

У 1805 р. у Кременці відкрилася Волинська гімназія, яку згодом було перетворено на ліцей. Викладання музики у цьому навчальному закладі було введено у 1808 р., першим викладачем співу, гри на духових інструментах став талановитий музикант Ян Ролле. Високий професійний рівень викладання музики в ліцеї, тісні контакти з західноєвропейською культурою, постійне прагнення до розширення музичного впливу ліцею, залучення до музичного викладання професійно підготовлених музикантів – усе це свідчить про те, що Кременецький ліцей був осередком широкого музичного просвітництва в Україні у перші десятиріччя XIX ст.

У цей же час на українській землі було відкрито перші інститути, в яких навчали співу, гри на музичних інструментах тощо.

Важливими осередками музичної освіти, звідки виходили прекрасні інструменталісти, були приватні пансіони. Перший пансіон у Житомирі було відкрито у 1809 р., його утримував пастор Руге. Існували такі пансіони і у Рівному (пансіон Маріанни Бондіні).

На Чернігівщині центром музичної освіти став Ніжин, в якому діяли

пансіони Івана Філіпова, Луїзи Піонтровської. Масового характеру з середини 30-х років набуло відкриття пансіонів на Полтавщині, Києві, Львові.

Аналіз музично-освітніх процесів в Україні до кінця XIX ст. свідчить, що розвиток української музичної педагогіки здійснювався на основі загальнокультурних традицій, у тісному взаємозв'язку народної, світської, духовної музичних культур. До середини XIX ст. завершилось формування двох самостійних освітніх систем: духовної та світської, що збереглася до кінця XX ст. Музична освіта XIX ст. виявилась ефективною для залучення у музично-виховні процеси усіх верств населення за допомогою церкви, навчальних закладів різних типів і рівнів, народної музичної педагогіки [56].

Становлення професійної музичної освіти в Україні тісно пов'язують з відкриттям наприкінці XIX ст. відділень Російського музичного товариства, які активно займались просвітницькою діяльністю, відкривали музичні навчальні заклади – музичні школи та училища.

В цей же період в Україні відкриваються приватні музичні заклади: музичні класи, курси та школи, які надавали початкову музичну освіту і готували до вступу до музичних училищ. Саме в цих приватних навчальних закладах навчання грі на духових інструментах стає провідним напрямом інструментальної підготовки.

Знаковою подією у музичному житті України стало відкриття у 1851 р. у Львові консерваторії, яка була заснована при сприянні Галицького музичного товариства. У 1903 р. у тому ж Львові під патронатом М. Лисенка відкрився вищий музичний інститут.

У 20-ті роки XX ст. у Львові діяла приватна польська консерваторія, в якій викладали видатні українські композитори М. Колесса та В. Барвінський. Ці три консерваторії функціонували до 1939 року, а потім були реорганізовані у Львівську державну консерваторію імені М. Лисенка.

У 1913 р. на базі музичних училищ у Києві та Одесі були відкриті

консерваторії, а у 1917 р. консерваторія відкрилась у Харкові.

Безумовно, відкриття консерваторій відіграло значну роль у розвитку професійної музичної освіти в Україні.

1.2. Навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів для підготовки фахівців жанру духової музики.

Динамічні зміни, що відбуваються у житті сучасного суспільства, надзвичайні досягнення людства у розвитку науково-технічного прогресу, входження України у світову спільноту вимагають суттєвого оновлення змісту та завдань національної освіти, спрямованої на виховання високопрофесійного фахівця, спроможного гідно конкурувати на мінливому ринку праці.

Навчання, отримання та постійне поповнення професійних знань та умінь з урахуванням сучасних викликів, є абсолютною необхідністю, що зумовлена вимогами часу.

В умовах докорінних змін у духовному просторі суспільства, ініційовані на початку ХХІ століття інтелектуальною елітою людства, відбувається формування національної освіти, що вносить певні корективи в цілі, зміст, завдання, форми та прийоми освітянського процесу. Освітньо-педагогічні зміни у національному освітньому процесі здійснюються в процесі упровадження нових освітніх технологій, нових форм організації освітнього процесу, які забезпечуються цілим комплексом навчально-методичного забезпечення.

Нові технології навчання, оригінальні педагогічні та методичні ідеї, сучасні методи, прийоми, засоби і форми організації активної пізнавальної навчальної діяльності учнів та студентів закладів мистецького спрямування, підвищення їх виконавської майстерності та педагогічної майстерності викладачів – стають продуктом творчого пошуку.

Таким чином, слід зазначити, що виняткового значення у формуванні фахових компетентностей майбутніх професіоналів в царині духової музики, набуває система науково-методичної роботи, в пріоритеті якої є не тільки надання наукової та навчально - методичної допомоги педагогам у розвитку професійної майстерності, але й активізація творчого потенціалу як викладачів, так і їх учнів.

Система підвищення професіоналізму – це цілий комплекс взаємопов'язаних і взаємозумовлених організаційно-змістовних компонентів, які постійно оновлюються із урахуванням запитів та потреб педагогічної практики. Важливим фактором на шляху активізації цих процесів є використання інноваційних підходів до організації науково-методичної роботи в освітніх закладах мистецького спрямування, основною метою якої є забезпечення неперервного і цілеспрямованого професійного розвитку педагогів та учнів в царині духової музики.

Сучасний стан розвитку духового виконавства вимагає від учасників освітнього процесу усвідомлення активізації навчально-методичної діяльності та піднесення її на вищий щабель. Основним завданням оптимізації методичної роботи є розвиток загальної та духовної культури педагогічних працівників, їх творчого потенціалу; фахове вдосконалення та активізація творчої діяльності педагогічних кадрів; збагачення методичного арсеналу, сучасних технологій навчання, уникнення формалізму; створення у навчальних закладах умов для здійснення експериментальної та дослідницької роботи, самоосвітньої діяльності.

Безумовно, система науково-методичної роботи включає не тільки науково-методичні дослідження, написання методичних праць, а й організацію та участь у методичних семінарах, постійно діючих методичних об'єднаннях, майстер-класах, школах педагогічного досвіду, творчих зустрічах, науково-практичних конференціях, круглих столах, різноманітних виконавських

конкурсах та фестивалях, що сприяє поглибленню знань педагогів з питань організації навчально-виховного процесу, активізує особистісний потенціал, створює умови для пошукової та дослідницької діяльності, дає можливість педагогам-практикам ділитися своїми напрацюваннями, поширювати кращі педагогічні досягнення, що безумовно підвищує професійний рівень викладачів.

Ще однією із дієвих форм навчально-методичної роботи педагогів-музикантів є концерти, творчі звіти, що стимулює розвиток творчості, є своєрідною "школою" методичних знань тощо.

Безумовно, особливої уваги заслуговує така форма навчально-методичної діяльності викладачів як самоосвіта, що регламентує уміння кожного викладача самостійно сформулювати особистісно значущі методичні проблеми й спроектувати шляхи їх вирішення, тобто розробити індивідуальну програму підвищення рівня власної професійної компетентності.

Виклики сьогодення, спричинені пандемією, жахливою війною, розв'язаною московитами на українській землі, сприяли впровадженню у освітній процес нових форм навчання – очного, онлайн-навчання та змішаного, що вимагає від викладача гнучкості та готовності перебудувувати свою педагогічну діяльність у відповідності до сучасних запитів, готовності до інноваційної діяльності.

Не можна оминати увагою ще одну форму навчально-методичної діяльності викладачів - це курси підвищення кваліфікації, які проходять викладачі музичних шкіл на базі обласного центру підвищення кваліфікації, викладачі музичних закладів освіти I-IV рівнів акредитації – на базі профільних кафедр закладів вищої музичної освіти, відповідно до укладених договорів.

Безумовно, всі означені форми діяльності сприяють якісному підвищенню рівня фахової підготовки кожного педагога, істотному підвищенню їх науково-методичного рівня та готовності до інноваційної діяльності і творчого розвитку, дає змогу у нелегких соціально-економічних та політичних умовах гідно

виконувати своє призначення – вчити та виховувати молоде покоління.

Важливою і необхідною умовою якісної підготовки фахівців жанру духової музики є навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів.

Нормативною основою навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в сучасних освітніх закладах України є Закон України "Про освіту" та Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти".

Одним з освітніх компонентів є навчальна дисципліна, що являє собою структурований та адаптований зміст основ конкретної галузі діяльності. Кожна навчальна дисципліна повинна бути забезпечена навчально-методичним комплексом інформаційних і навчально-методичних матеріалів, які забезпечують отримання знань, умінь ці знання реалізовувати у практичній діяльності для набуття визначених компетентностей, здійснення контролю результатів вивчення даної навчальної дисципліни.

У вищій школі низка означених матеріалів складає навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни, який містить навчальну програму дисципліни; робочу навчальну програму; конспекти лекцій, якщо дана навчальна дисципліна лекційного характеру; методичні рекомендації щодо проведення індивідуальних або лабораторних занять; діагностичні завдання по перевірці отриманих знань та умінь (тести, контрольні завдання, комплексна контрольна робота ККР тощо); таблицю критеріїв оцінювання знань та умінь, список рекомендованої літератури, додаткові методичні матеріали, які сприяють повному та якісному оволодінню навчальною дисципліною (таблиці, схеми, відео та аудіо-записи тощо).

Обов'язковими освітніми компонентами навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців жанру духової музики є, насамперед, **робоча програма навчальної дисципліни**, яка розробляється виключно для кожної навчальної дисципліни у відповідності до навчального плану. Структурними

компонентами робочої навчальної програми є опис навчальної дисципліни, що подається у вигляді таблиці; визначаються мета та завдання даної навчальної дисципліни; складається тематичний план дисципліни; структура навчальної дисципліни, в якій на основі навчального плану розписуються години на різні форми навчальної діяльності; опис тем індивідуальних або лекційних занять, які визначає викладач, що веде дану дисципліну; теми для самостійного опрацювання з списком літератури; теми індивідуальних навчально-дослідних завдань ІНДЗ; описуються вибрані педагогом, що веде дану навчальну дисципліну комплекс методів навчання, які використовуються при викладанні певної навчальної дисципліни; подаються методи контролю (спостереження, опитування, тести, практичний контроль (академічний концерт, технічний залік, екзамен тощо); пропонується шкала оцінювання успішності засвоєння певної навчальної дисципліни; надається перелік рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів.

Поряд з робочою навчальною програмою, обов'язковим освітнім компонентом навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців є навчальні видання, що сприяють засвоєнню певної навчальної дисципліни та систематизовано відтворюють її зміст – *підручники*, які повинні відповідати науковим стандартам: містити повний та необхідний науково-методичний вірний довідковий та навчальний матеріал, який має бути пов'язаний з практичними завданнями, навчальні *посібники*, що доповнюють за змістом підручник.

Ще один з освітніх компонентів навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців у жанрі духової музики є *методичні рекомендації* або *методичні вказівки*, що слугують своєрідним та необхідним доповненням до існуючих посібників та підручників матеріалами щодо методики навчання або методики виконання певних завдань.

У вищій школі існує ще один обов'язковий освітній компонент навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців – *практика*, яка спрямована на

оволодіння предметними фаховими компетентностями в процесі практики в установах, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю. Як правило, практична професійна підготовка фахівців складається з різного виду узгоджених між собою практик, по закінченні яких студентом подаються ряд документів.

Нещодавно, в освітній процес вищих навчальних закладів був введений освітній компонент навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців – захист *бакалаврської кваліфікаційної роботи*, яка спрямована на інтеграцію одержаних студентом знань та умінь у сферу їх майбутньої професійної діяльності.

Магістерська кваліфікаційна робота – науково-дослідна праця студента, що виявляє ступінь його готовності до педагогічної діяльності та є обов'язковою для здобувачів, які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки магістрів.

Про зміст та сутність навчально-методичного забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців в жанрі духової музики поговоримо більш докладніше в наступному розділі магістерського дослідження.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Узагальнюючи матеріали першого розділу магістерського дослідження, можемо зробити наступні висновки.

Модернізація освіти у процесі інтенсивного розвитку суспільства в Україні спрямована на виховання в кожній особистості внутрішньої потреби до генерування та реалізації інноваційних ідей. Тому одним із головних завдань сучасної педагогічної освіти є формування компетентного, висококваліфікованого, креативного, методично грамотного викладача. В сучасних умовах особливого значення набуває професійна компетентність наставника, його здатність постійно вчитись, його прагнення до самовдосконалення, його обізнаність у сферах методики, педагогіки та психології, адже без цих знань педагог втрачає професійні якості, головні з яких – здатність до педагогічної творчості, науково-дослідної та науково-експериментальної діяльності, зацікавленість в удосконаленні своєї фахової майстерності.

У першому розділі наукової роботи, на основі ґрунтовного аналізу літературних джерел, прослідковується шлях становлення та розвитку професійної музичної освіти в Україні. У роботі з'ясовано, що у початковий період розвитку музичної освіти в Україні важливу роль відіграли так звані "братства", які займались культурно-просвітницькою діяльністю, сприяли відкриттю музичних класів та шкіл. Означені музичні "братства" або "цехи" утримували хори та духові оркестри та ансамблі, що сприяло становленню та розвитку професійного духового сольного та ансамблевого виконавства.

Українська музична освіта другої половини XVIII ст. – першої половини XIX ст. розвивається у трьох головних сферах музичної культури: духовній, світській та народній.

Другу половину XIX ст. вважають періодом остаточного утвердження професійної музичної освіти в Україні, адже саме в цей історичний період масово виникають державні та приватні музичні заклади: школи, колегіуми, інститути, консерваторії.

Для вирішення основних завдань магістерського дослідження, у першому розділі наукової роботи визначено сутність та зміст основної дефініції дослідження "навчально-методична робота". Акцентується увага на тому, що сучасні тенденції розвитку освіти обумовили зміни у методичній роботі педагога, відповідно до цього визначено й головну мету науково-методичної роботи – *надання реальної, дієвої допомоги педагогічним працівникам у реалізації актуальних завдань розвитку, вдосконалення та підвищення науково-методичного рівня, а також активізація творчого потенціалу кожного викладача.*

У магістерському дослідженні доводиться, що досягти поставленої мети можна, насамперед, через організацію освітнього процесу у навчальних закладах мистецького спрямування всіх рівнів акредитації, що забезпечує наступність підвищення кваліфікації педагогів; використання різноманітних форм діяльності для зростання методичного рівня (написання навчально-методичних праць, організація та участь у методичних семінарах, постійно діючих методичних об'єднаннях, майстер-класах, школах педагогічного досвіду, творчих зустрічах, науково-практичних конференціях, круглих столах, різноманітних виконавських конкурсах та фестивалях), що сприяє поглибленню знань педагогів з питань організації навчально-виховного процесу, активізує особистісний потенціал, створює умови для пошукової та дослідницької діяльності, дає можливість педагогам-практикам ділитися своїми напрацюваннями, поширювати кращі педагогічні досягнення, що безумовно підвищує професійний рівень викладачів.

Ще однією із дієвих форм навчально-методичної роботи педагогів-

музикантів є концерти, творчі звіти, що стимулює розвиток творчості, є своєрідною "школою" методичних знань тощо.

У першому розділі наукового дослідження надається аналіз навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів для підготовки фахівців жанру духової музики, основним з яких є **робоча програма навчальної дисципліни**, яка розробляється виключно для кожної навчальної дисципліни у відповідності до навчального плану; навчальні видання, що сприяють засвоєнню певної навчальної дисципліни та систематизовано відтворюють її зміст – **підручники та посібники; методичні рекомендації** або **методичні вказівки**, що слугують своєрідним та необхідним доповненням до існуючих посібників та підручників матеріалами щодо методики навчання або методики виконання певних завдань.

РОЗДІЛ II

ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.

2.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в початкових закладах музичної освіти для підготовки фахівців жанру духової музики.

Перспективи розвитку сучасної педагогіки мистецтва визначаються інноваційними процесами, які спрямовані на створення нових освітніх стандартів, оновлення навчальних програм та дидактичних матеріалів, перегляд форм та методів навчання. Їх концептуальні положення характеризуються поглядами, згідно з якими у центр освітньої системи ставиться забезпечення саморозвитку та самовдосконалення особистості у процесі оволодіння знаннями та уміннями, володіння нею художнім мисленням та творчою активністю, що в кінцевому результаті дозволить перейти на новий тип мислення і нові способи перетворення дійсності.

Зрозуміло, що вирішення цих завдань потребує не просто удосконалення змісту і організації навчального процесу, а й впровадження таких інновацій, які б об'єктивно відповідали новим вимогам і створювали умови для їх реалізації. Ми маємо на увазі, в першу чергу, оновлення навчально-методичних матеріалів, навчальних програм, активізацію створення навчально-методичних праць, використання інноваційних форм та методів навчання, що забезпечують освітній процес в закладах мистецького спрямування.

Освітній процес в початкових закладах музичної освіти, до яких відносять дитячі музичні школи, школи мистецтв, школи естетичного розвитку, школи педагогічної практики при музичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації, регламентується освітніми програмами елементарного підрівня, середнього (базового) підрівня початкового професійного спрямування, програмами

елементарного підрівня початкової мистецької освіти, середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти.

Освітня програма елементарного підрівня початкової мистецької освіти визначає загальний нормативний зміст, цілі та завдання, форми організації освітнього процесу, надає перелік освітніх компонентів (початкові дисципліни, форми та засоби контролю, оцінювання отриманих результатів навчання) на початковому етапі навчання у закладах мистецького спрямування. Нормативний строк навчання за цією освітньою програмою становить 4 роки для дітей, які розпочали навчання з 6-7 років, а загальний мінімальний нормативний обсяг навчального навантаження складає 840 годин, при цьому на першому та другому роках навчання кількість тижневих навчальних 5 годин, на третьому та четвертому роках – 7 годин відповідно.

Основною формою організації освітнього процесу є групові та індивідуальні заняття, а оцінювання досягнень у навчанні проводяться під час поточного та підсумкового контролю. В кінці четвертого року навчання проводиться підсумковий контроль (екзамен). За результатами підсумкового контролю учневі видається свідоцтво про оволодіння ним початкової мистецької освіти елементарного підрівня.

В процесі навчання учень повинен оволодіти елементарними теоретичними, загально інтегрованими, музично-виконавськими компетентностями.

Освітній процес на початковому етапі елементарного підрівня початкової мистецької освіти забезпечується наявністю комплексу навчально-методичних матеріалів (освітня програма, робочі навчальні плани, індивідуальні плани учнів, списки рекомендованого репертуару, підручники, навчально-методичні посібники, методичні вказівки та рекомендації, аудіо та відео-записи, авторські хрестоматії, обробки тощо).

Освітня програма середнього (базового) підрівня початкової мистецької

освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування визначає зміст, завдання, цілі, основні засади організації освітнього процесу для набуття учнем компетентностей, передбачених середнім (базовим) підрівнем. Нормативний строк навчання становить п'ять років для дітей, які розпочали навчання з 10-11 років.

Після опанування учнем курсу середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти, він може продовжити навчання у системі поглибленого підрівня початкової музичної освіти (спецшколи) або у закладах фахової вищої освіти (фахові музичні училища, коледжі культури і мистецтв, коледжі культури інш.).

Освітня програма визначає види навчальних занять, форми поточного та підсумкового контролю успішності, критерії оцінювання отриманих результатів навчання. На основі типової освітньої програми, кожен навчальний заклад створює власну наскрізну навчальну програму, в якій конкретизуються означені положення та вносяться корективи з огляду на здібності та можливості конкретного учня. Навчальна освітня програма побудована на принципах доступності, послідовності отримання знань, логічності та адаптації її до індивідуальних можливостей кожного учня.

Метою навчальної освітньої програми середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування є створення особливих педагогічних умов; дотримання рекомендованого нормативного, мінімально необхідного змісту для отримання учнем компетентностей, передбачених середнім (базовим) рівнем початкової мистецької освіти; формування в учня мотивації до навчання; розвиток його загального та музичного тезаурусу.

Для досягнення поставленої мети, слід виконати наступні завдання:

- активізація виконавської діяльності учня, збільшення репертуару, що сприяє формуванню фахових компетентностей;

- розвиток технічної майстерності учня та навичок художньо-образного виконання музичних творів;
- оволодіння учнем знаннями у системі музичної виразності та уміннями застосовувати їх у процесі виконавської діяльності;
- формування загального та музичного тезаурусу, знайомство учня з творами різних стилів та епох; музично-теоретичні знання;
- оволодіння учнем умінь колективного музикування;
- формування в учня стійкої мотивації до навчання;
- організація самостійної роботи учня та розвиток його умінь до самостійного опанування музичним твором; самоконтроль та самооцінювання власних здобутків у навчанні.

Контроль поточний та підсумковий відбувається кожного року, а в кінці 5-го року навчання за підсумками екзамену з фаху учневі видається свідоцтво про початкову мистецьку освіту середнього (базового) підрівня початкового професійного спрямування. Учні, які виконали програму, передбачену освітньою навчальною програмою, здобули необхідні фахові компетентності та успішно склали екзамен, можуть бути рекомендовані на подальше навчання у системі фахової передвищої освіти (музичні училища, коледжі культури та мистецтв) або поглибленого підрівня початкової мистецької освіти (спецшколи).

Зауважимо, що на відділі духових та ударних інструментів у початкових закладах музичної освіти існують класи мідних, дерев'яних та ударних інструментів. Кожен викладач означеного класу працює по розробленій ним навчальній програмі, яка регламентує мету, основний нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни, завдання, комплекс освітніх компонентів, необхідних для набуття учнем професійних компетентностей.

Освітня навчальна програма з дисципліни "Музичний інструмент блок-флейта" передбачає, що:

На першому році навчання учень *повинен* ознайомитись з вибраним

духовим інструментом (знати історію виникнення, будову та правила догляду), правильною поставою та постановкою виконавського апарату; вивчити ноти, тривалості нот; мати уявлення про динамічні відтінки та штрихи; вміти розрізняти швидкі та повільні темпи; мати уявлення про ансамблеву гру; виконувати програму з двох різнохарактерних п'єс напам'ять в кожному семестрі.

На другому році навчання, метою якого є удосконалення ігрового виконавського апарату, удосконалення технічної майстерності учня та оволодіння ним штрихами та динамікою, володіння азами виконавського дихання, ознайомлення з гамами, передбачає технічний залік (виконання гами, тризвуків та етюдів), поточний контроль у вигляді академічного концерту (виконання двох різнохарактерних творів відповідної складності напам'ять) та підсумковий контроль (виконання двох різнохарактерних творів відповідної складності напам'ять). Контроль досягнутих результатів 1-2 років навчання не передбачає оцінювання у балах.

Список рекомендованої літератури для блок-флейти:

1. Мазур Я., Чеботарь Д. Блокфлейта. Репертуарний збірник для початківців. Київ : Музична країна, 1984. 20 с.
2. Жульєв А. П. Блокфлейта. Клавір для 1-3 класів ДМШ. – Вид. 2-ге, доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – 64 с.

Навчальна освітня програма з дисципліни "Музичний інструмент саксофон" розрахована на чотири роки, її вивчення розпочинається з 3-го року навчання після оволодіння елементарним підрівнем початкової мистецької освіти (2 роки навчання на блок-флейті) і передбачає формування в учнів навичок постановки виконавського апарату гри на саксофоні; вдосконалення навичок виконавського дихання, звуковидобування та звуковедення; вмінь до самостійного опрацювання музичним матеріалом, збільшення вивченого репертуару; оволодіння складними ритмічними малюнками та різними штрихами; вдосконалення технічної майстерності, розширення загального та

музичного тезаурусу.

Список рекомендованої літератури для саксофона

1. Апатский В. Н. Актуальные проблемы духового музыкально исполнительского искусства. Киев : ТОВ «Задруга», 2013. 588 с. 18
2. Апатский В. Н. История духового музыкально-исполнительского искусства. Киев : ТОВ «Задруга», 2010. Кн. I. 320 с.
3. Апатский В. Н. История духового музыкально-исполнительского искусства. Киев : ТОВ «Задруга», 2012. Кн. II. 408 с.
4. Апатский В. Н. Основы теории и методики духового музыкально исполнительского искусства. Киев : НМАУ им. П. И. Чайковского, 2006. 432 с.
5. Гай Л. Инструкцию по тростям для кларнета и саксофона / пер. с англ. Луиджи Маджистрелли. Eufonia, Brescia, 2001. 51 с.
6. Крупей М. В. Теоретичні основи формування виконавської майстерності саксофоніста : посіб. для вищ. та серед. навч. закл. культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. Одеса : Астропринт, 2014. 496 с.
7. Саксофон для 1-6 класів. Музична школа. Вип. 18. Київ : «Менеджмент XXI», 2010. 56 с.
8. Чуріков В. В. Раціональне використання аплікатури при грі на саксофоні. Харків : ХНІМ, 1996. 42 с.
9. Contest and festival performance solos alto saxophone. USA : Theodore Presser, 1966. 19 p.
10. Delangle C., Bois C. Methode de saxophone. Volume 1. Paris : Henri Lemoine, 1997. 98 p.
11. Delangle C., Bois C. Methode de saxophone. Volume 2. Paris : Henri Lemoine, 2003. 131 p.
12. Lacour G. 50 etudes for saxophone. Book 1. Gerard Billaudot, 1989.

Навчальна освітня програма "Основний музичний інструмент флейта" орієнтована на здобуття базових навичок гри на флейті, нормативний

термін навчання становить чотири роки для учнів, які розпочали навчання в 6-7 років.

Список рекомендованої літератури для флейти

1. Апатский В. Н. Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства: учебн. пособие. Киев : НМАУ им. П. И. Чайковского, 2006. 432 с.

2. Барановский П. П. Звуковысотный анализ свободного мелодического строя. Киев : Изд-во Акад. Наук Укр. ССР, 1956. 83 с.

3. Кушнір Я. В. Технологія виконавства на флейті. Луганськ : Книжковий світ, 2008. 100 с. 14

4. Наймушина Ю. О., Плохотнюк О. С. Основы теории і методики навчання при грі на флейті: навч. посіб. Луганськ : вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2011. 148 с.

5. Носов В., Горбаль Я. Деякі сучасні виконавські засоби при грі на духових інструментах. Львів : ВВПДУ «ЛП», 1997. 16 с.

6. Дубинец Е. А. Знаки звуков. О современной музыкальной нотации. Киев : ГАМАЮН. 1999. 310 с.

7. Єрмак І. Ю. Історично поінформований підхід до визначення темпу у флейтовій музиці XVIII ст. Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Вип. 1 (46). Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2020. С. 29–42.

8. Єрмак І. Ю. Особливі прикраси у флейтовому виконавському мистецтві XVIII ст. Можливості їх використання та техніка виконання на сучасному інструменті. East European Scientific Journal. Вип. 11 (39). Варшава : ООО «Евразийское Научное Содружество», 2018. С. 11–17.

9. Карп'як А. Я. Концепційні засади художнього мислення сучасного флейтиста. Львів : Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 2013. 378 с. 17.

10. Качмарчик В. П. Орнаментика И. Кванца. Музыкаведение: Приложение к журналу «Музыка и время». 2006. № 1. С. 17–22.

11. Князєв В. Сценічне хвилювання у концертній діяльності виконавця. Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Вип. III. ІваноФранківськ : Плай, 2001. С. 41–48.

12. Кушнір Я. В., Кушнір А. Я. Технологія виконавства на флейті. Луганськ : Книжковий світ, 2008. 100 с. 23.

13. Носов В., Горбаль Я. Деякі сучасні виконавські засоби при грі на духових інструментах. Львів : ВВПДУ «ЛП», 1997. 16 с.

Навчальна програма з дисципліни "Основний музичний інструмент труба" містить мету, основний зміст та особливості організації освітнього процесу, освітні компоненти, обсяг та результати навчання, критерії оцінювання результатів навчання. Нормативний зміст даної програми розрахований на чотири роки навчання для учнів, які розпочали навчання з 6-7 років і передбачає формування та розвиток виконавського апарату; розвиток звуковидобування та чистоти інтонації; розвиток та удосконалення навичок читання нот з аркуша; вмінь до самостійного опрацювання музичним матеріалом; збагачення загальних та музичних знань учнів; формування художньо-образного мислення учнів, розвиток їх мотиваційної сфери.

Список рекомендованої літератури для труби:

1. Бердєєв М. В. Легкі етюди для труби. Київ : Мистецтво, 1963. 38 с.

2. Віятник М.Ф., Жеграй Б.Б. Твори українських композиторів та українських народних пісень для труби в супроводі фортепіано. Навчально-методичний посібник – Тернопіль, 2020. – 36 с.

3. Гишка І. С. Проблеми початкового навчання трубача та сучасні варіанти їх вирішення. Молоде музикознавство : наук. зб. Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Львів : СПОЛОМ, 2002. Вип. 7. С. 144–150.

4. Гишка І. С. Формування амбушура трубача (традиції та базинг) : дослідж. Львів : ЗУКЦ, 2002. 136 с. 4. Єльчанінов В. Твори для труби : навч. посіб. для дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв. Львів : ТеРус, 2011. 59 с.

5. Жульєв А. П. Труба : нотне видання. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2018. – 124 с.

6. Кимлик О. Мелодії. Труба, саксофон. Вінниця : Нова книга, 2015. 60 с.

7. Кобець І. М. Початкова школа гри на трубі або корнеті. Київ : Мистецтво, 1963. 258 с.

8. Музична школа. Київ : Менеджмент-XXI, 2007. Вип. 16. 16 с.

9. Островський Ю. Дударик : репертуарний збірник для труби у супроводі фортепіано. Рівне : ФОП Колодяжний Р. М., 2017. 40 с.

10. Островський Ю. Труба кличе : репертуарна збірка для труби у супроводі фортепіано. Рівне : ФОП Колодяжний Р. М., 2019. 100 с.

11. Островський Ю. В., Островська О. Ю. Методика роботи з дитячим духовим оркестром. Рівне : Волинські обереги, 2017. 216 с.

12. Палаженко О. П., Пахомов Д. В. Урок музики як основний компонент формування музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку. Рівне : Волинські обереги, 2019. 164 с.

13. Посвалюк В. Т. Шляхи становлення і проблеми розвитку української школи виконавства на трубі. Київ : Музичне мистецтво, 2008. 36 с.
14. Посвалюк В. Т. Щоденні самостійні вправи трубача : навч. посіб. Київ : Всеукр. брас-бюлетень, 2002. 56 с.
15. Посвалюк В. Т. Мистецтво гри на трубі в Україні: монографія. Київ : КНУКіМ, 2006. 400 с.
16. Трубай М. Репертуарний збірник учня-трубача. Хмельницький : ФОП Сова Р. М., 2008. 27 с. 16. Трубай М. Репертуарний збірник юного трубача. Хмельницький : ФОП Сова Р. М., 2008.
17. Трубай М. Д. Навчально-методичний посібник для учня-початківця. Хмельницький : ФО-П Сова Р. М., 2012. 28 с.
18. Учбовий репертуар дитячих музичних шкіл (1 клас). Київ : Музична Україна, 1976. 40 с. 19. Учбовий репертуар дитячих музичних шкіл (1-2 класи). Київ : Музична Україна, 1990.
19. Учбовий репертуар дитячих музичних шкіл (2 клас). Київ : Музична Україна, 1978. 36 с.
20. Учбовий репертуар дитячих музичних шкіл (3 клас). Київ : Музична Україна, 1980. 44 с.
21. Учбовий репертуар дитячих музичних шкіл (4 клас). Київ : Музична Україна, 1981. 54 с.
22. Шевченко П. З. Навчальний посібник юного трубача (1 частина). Полтава : 2013. 242 с.
23. Шевченко П. З. Навчальний посібник юного трубача (2 частина). Полтава : 2019 88 с.

24. Щербанюк В. Збірник п'єс для учнів музичних шкіл. Чернівці : Букрек, 2007. 60 с.

25. Щербанюк В. Збірник п'єс для юного трубача. Чернівці : Місто, 2016. 63 с.

Освітня навчальна програма з дисципліни "Ударні інструменти" містить нормативний зміст, обсяг навчальних годин, цілі, мету, завдання дисципліни, рекомендовані форми занять, методи навчання, поточний та підсумковий контроль, критерії оцінювання одержаних результатів. Нормативний зміст програми розрахований на учнів, які почали навчання з 6-7 років.

Серед основних завдань програми – робота над виконавською постановкою, розвиток технічної майстерності, робота над звуковеденням, розвиток навичок читання нот з аркуша, опанування навичок сольного та ансамблевого виконавства тощо.

Список рекомендованої літератури для ударних інструментів

1. Андреева Е. Ударні інструменти сучасного симфонічного оркестру : довідник. Київ : Музична Україна, 1990. 80 с.

2. Закиян Х. Школа игры на малом барабане. Ереван : Луйе, 1986. 183 с.

3. Кизант Г. Техника игры на ударных инструментах. Киев, 1986.

4. Китцер Р. Самоучитель для малого барабана. Санкт-Петербург : Лейпциг : Циммерман, 1891. 130 с.

5. Ксилофон 1-2 классы. Репертуар ДШИ / ред., сост. А. Школяр. Крымск, 2011. 42 с.

6. Ксилофон 2-3 класи. Репертуар ДШИ / ред., сост. А. Школяр. Крымск, 2012. 46 с.
7. Ксилофон 3-4 класи. Репертуар ДШИ / ред., сост. А. Школяр. Крымск, 2013. 58 с.
8. Резевский Школа игры на ударных инструментах. Рига, 1969. 215 с.
9. Тизар Дж. Етюди для малого барабана. Прага, 1966. 66 с.
10. Weckl D. Back to Basics: An Encyclopedia of Drumming Techniques. John Riley, Dave Weckl. Book & CD. Van Nuys, California : Alfred Music, 1993. 44 p

Освітня навчальна програма "Музичний інструмент кларнет" розрахована на чотири роки та розподіляється на дві частини: перші два роки рекомендується займатись на блок-флейті, з третього року – на кларнеті. Серед основних завдань програми – ознайомлення з історією створення та будовою кларнета; оволодіння постановкою та виконавським диханням; розвиток та удосконалення технічної майстерності; оволодіння штрихами та динамікою; робота над звуковеденням.

Грунтовний аналіз освітніх навчальних програм з фахових дисциплін, що забезпечують освітній процес в початкових закладах мистецької освіти для підготовки фахівців жанру духової музики засвідчує недостатню кількість видань навчально-методичного характеру для духових та ударних інструментів в Україні. В більшості, існуючі видання втратили свою актуальність. В змісті цих видань відсутня достатня кількість творів українських авторів та методичних вказівок щодо формування та розвитку виконавської майстерності гри на духових та ударних інструментах.

Вважаємо за потрібне звернути увагу на недостатній рівень навчально-методичного забезпечення дисциплін "Ансамбль", "Оркестровий клас", "Спецінструмент" для підготовки фахівців жанру духової музики.

2.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у вищих закладах музичної освіти I-IV рівнів акредитації для підготовки фахівців жанру духової музики.

В попередньому параграфі ми розглянули навчально-методичне забезпечення освітнього процесу на відділах духових та ударних інструментів закладів початкової мистецької освіти. Маємо за мету, більш докладніше зупинитись на аналізі тієї ж проблеми у закладах вищої освіти мистецького спрямування I-IV рівнів акредитації.

Освітня програма підготовки молодшого спеціаліста в закладах мистецького спрямування (музичні училища, коледжі культури і мистецтв, музичні фахові коледжі) передбачає підготовку з терміном навчання на базі середньої загальної освіти 3 р. 10 міс., на базі повної загальної середньої освіти відповідно 2 р. 10 міс. та надання кваліфікації "Викладач початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, артист оркестру, ансамблю". Деякі навчальні заклади можуть надавати додаткову кваліфікацію "Керівник аматорського колективу".

Освітня програма підготовки молодшого спеціаліста передбачає формування фахових компетентностей як основи майбутньої професійної діяльності; здатність до педагогічної діяльності в початкових закладах мистецької освіти; готовність до виконавської діяльності у складі різноманітних оркестрів та ансамблів.

Цикл професійно-практичної підготовки молодшого спеціаліста передбачає викладання фахових навчальних дисциплін, серед яких "Спеціальний клас" (20 кредитів), "оркестровий клас" (27 кред.), "Клас ансамблю" (3,5 кред.), "Споріднені та оркестрові інструменти" (1,5 кред.), "Методика навчання гри на інструменті" (3,5 кред.), "Методико-виконавський аналіз педагогічного

репертуару" (3,5 кред.), "Історія виконавства" (2 кред.). Вибірковими компонентами є навчальні дисципліни, серед яких "Вдосконалення індивідуальних здібностей" (6 кред.).

Навчальні заклади можуть присвоювати додаткові кваліфікації "Керівник аматорського колективу" після засвоєння учнями навчальних дисциплін "Диригування" (3 кред.), "Інструментування" (2,5 кред.), "Методика роботи з оркестром" (1,5 кред.), "Практика роботи з оркестром" (1,5 кред.), "Читання партитур" (1,5 кред.).

Кількість кредитів для викладання фахових навчальних дисциплін може змінюватись в залежності від зміни стандартів, які встановлюються керівними органами системи освіти і культури України.

Освітньо-професійні програми закладів вищої освіти передбачають підготовку здобувачів вищої освіти за освітніми ступенями "бакалавр" та "магістр".

В освітньо-професійній програмі першого рівня вищої освіти "Оркестрові духові та ударні інструменти" передбачено вивчення навчальних дисциплін для здобуття освітнього ступеня "**Бакалавр музичного мистецтва**" та професійної кваліфікації "Соліст-артист-інструменталіст, артист оркестру, ансамблю, диригент, викладач мистецьких шкіл".

Освітньо-професійна програма визначає основну мету та завдання навчальної дисципліни, нормативний обсяг кредитів, перелік загальних та фахових компетентностей, які формуються під час навчання, програмні результати навчання, вимоги до контролю якості навчання тощо.

Цикл професійно-практичної підготовки передбачає викладання фахових навчальних дисциплін, серед яких "Спеціальний інструмент (Фах)" (23 кред.), "Камерний ансамбль" (14 кред.), "Оркестровий клас" (40 кред.), "Методика

викладання гри на духових та ударних інструментах" (4,5 кред.), "Історія виконавства на на духових та ударних інструментах" (4,5 кред.), "Диригування" (3 кред.), "Інструментування" (3 кред.).

Вибірковими компонентами освітньо-професійної програми є навчальні дисципліни "Оркестр" (15 кред.), "Історія і теорія джазу" (3 кред.), "Комп'ютерні технології в музиці" (6,5 кред.), "Сучасна музика: тенденції та концепти" (3 кред.), "Основи музичної інтерпретації" (6,5 кред.), "Вивчення оркестрових партій та читання з листа" (6 кред.), "Споріднений інструмент" (4 кред.), "Сучасна ансамблева музика" (24 кред.), "Робота з концертмейстером" (12 кред.). За рекомендацією кафедри навчальні дисципліни "Диригування" (16 кред.), "Диригентська практика" (3 кред.), "Читання та аналіз партитур" (3 кред.), "методика та теорія диригентської майстерності" (3 кред.).

Освітньо-наукова програма "Оркестрові духові та ударні інструменти" другого рівня вищої освіти передбачає надання освітньої кваліфікації **"Магістр музичного мистецтва"** та професійної кваліфікації "Соліст-артист-інструменталіст, артист оркестру, ансамблю, диригент, Викладач закладу вищої освіти".

Освітньо-наукова програма визначає основну мету та завдання навчальної дисципліни, нормативний обсяг кредитів, перелік загальних та фахових компетентностей, які формуються під час навчання, програмні результати навчання, вимоги до контролю якості навчання тощо.

Цикл професійно-практичної підготовки передбачає викладання обов'язкових фахових навчальних дисциплін, серед яких "Підготовка магістерської виконавської програми. Фах" (20 кред.), "камерний ансамбль" (15 кред.), "оркестровий клас" (18 кред.), "методика викладання фахових дисциплін у

вищих навчальних закладах" (3 кред.), "Виконавська (концертна) практика" (1,5 кред.).

Вибірковими компонентами освітньо-наукової програми є "Оркестровий клас" (11 кред.), "Оркестрові труднощі" (4 кред.), "Сучасне інструментальне виконавство" (7 кред.), "Історія камерного ансамблю" (4 кред.), "Провідні школи виконавства на духових та ударних інструментах" (4 кред.), "Робота з концертмейстером" (6 кред.), "Вивчення оркестрових партій" (4 кред.). При отриманні кваліфікації "Диригент" за вибором навчальні дисципліни "Диригування" (7 кред.), "Диригентська практика" (3 кред.).

Освітньо-професійна програма підготовки фахівців в жанрі духової музики в інститутах мистецтв, університеті культури та мистецтв першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 "Музичне мистецтво", галузь знань "Культура і мистецтво", спеціалізації "Оркестрові духові та ударні інструменти" передбачає надання освітньої кваліфікації **"Бакалавр музичного мистецтва"** та професійної кваліфікації "Диригент оркестру, Викладач, Артист оркестру (ансамблю)". Розглянемо докладніше сутність та зміст освітньо-професійної програми на прикладі кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Означена освітньо-професійна програма розроблена згідно Стандарту вищої освіти робочою групою і є нормативним документом, що регламентує вимоги до підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, нормативний термін навчання 3 роки 10 місяців, гарантом цієї освітньо-професійної програми є заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ Цюлюпа Степан Данилович.

Цикл професійно-практичної підготовки передбачає викладання обов'язкових фахових навчальних дисциплін, серед яких "Спецінструмент" (21 кред.), "Диригування" (21 кред.), "Оркестрово-ансамблевий клас" (31 кред.), "Методика викладання фахових дисциплін" (10 кред.), "Інструментування" (5 кред.), "Інструментознавство" (3 кред.), "Підготовка кваліфікаційної роботи" (6 кред.), навчальна (творча практика" (6 кред.), "Виробнича (педагогічна) практика" (9 кред.).

Вибірковими компонентами освітньо-професійної програми є "Оркестрово-ансамблеве виконавство", "Диригентсько-оркестрова практика", "Особливості гри на нетрадиційних духових та ударних інструментах" (26 кред.), "Додатковий музичний інструмент", "Вивчення оркестрових інструментів", "Комп'ютерне аранжування" (6 кред.), "Специфіка роботи з дитячим оркестровим колективом", "Історія оркестрового виконавства", "Історія ансамблевого виконавства" (3 кред.), "Читання оркестрових партитур", "Авторське право", "Основи інклюзивної освіти" (3 кред.), "Історія інструментального виконавства", "Специфіка підготовки і проведення мистецьких конкурсів та фестивалів", "Оркестрова література" (3 кред.).

Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 "Музичне мистецтво", галузі знань 02 "Культура і мистецтво" передбачає надання освітньої кваліфікації **"Магістр музичного мистецтва"** та професійної кваліфікації "Диригент оркестру, Викладач, Артист оркестру (ансамблю)" відповідно. Гарантом цієї освітньо-професійної програми є директор Інституту мистецтв РДГУ, доктор наук України, професор Серлюк Ярослав Васильович.

Цикл професійно-практичної підготовки включає ряд обов'язкових дисциплін: "Спецінструмент" (8 кред.), "Диригування" (8 кред.), "Історія інструментального виконавства" (3 кред.), "Оркестровий клас" (3 кред.),

"Підготовка кваліфікаційної роботи" (6 кред.), "Виробнича (педагогічна) практика" (9 кред.).

Вибірковими компонентами освітньо-професійної програми є "Оркестрово-ансамблеве виконавство", "Сучасні виконавські школи", "Організація концертно-творчої діяльності" (8 кред.), "Інструментування", "Українська музична педагогіка", "Методика викладання гри на трубі пікколо" (3 кред.), "Методика диригентсько-оркестрового виконавства", "маркетинг музичної культури", "Музична естетика" (3 кред.).

Освітньо-професійні та освітньо-наукові програми, робочі програми з фахових дисциплін відділів, циклових комісій та кафедр духових та ударних інструментів вимагають забезпечення новітньою фаховою навчально-методичною, науковою та нотною літературою з дисциплін, які представлені в означених нормативних документах.

В рамках нашого магістерського дослідження вважаємо за необхідне проаналізувати основні наукові та навчально-методичні праці українських та зарубіжних вчених, педагогів, що забезпечують освітній процес з даних дисциплін в закладах музичної освіти України.

Навчальна дисципліна

"Методика викладання фахових дисциплін"

1. Апатский В. Н. Актуальные проблемы духового музыкально-исполнительского искусства". – Київ: ТОВ "Задруга", 2013. - 588 с.
2. Апатський В. М. Фагот від А до Я. – Київ, 2017
3. Апатський В. Н. Основы теории и методики духового музыкально – исполнительского искусства: Учебное пособие. - К., НМАУ им. П. И. Чайковского, 2006. – 432 с.

4. Апатський В. Н. Теорія та практика гри на духових інструментах: збірник статей, - Київ: Музична Україна. – 1989.- 136 с.
5. Гишка І. С. Ергономіка виконавського апарату сучасного трубача: навчальний посібник. – Львів, 2021. – 206 с.
6. Гишка І. С. Методика формування та вдосконалення звукотворчих компонентів виконавського апарату трубача: монографія, - Львів, 2006.
7. Гишка І. С., Горман О. П. Теорія і методика постановки виконавського апарату трубача: навчально-методичний посібник, – Львів: АСВ, 2013. – 109 с. Карп'як А. Я. Концепційні засади художнього мислення сучасного флейтиста. Монографія / А.Я.Карп'як.-Львів:Наукове товариство ім.Шевченка, 2013. -378
8. Гишка І.С. Звукоутворення як важлива сторона технічної досконалості трубача (історія, теорія, методика, практика): монографія, -Львів, АСВ, 2010.-183 с.
9. Гишка І.С. Формування амбушура трубача (традиції та базінг): навчально-методичний посібник, Львів, 2002. – 204 с.
10. Горбаль Я. М., Горбаль В. Я. Методика проведення індивідуальних занять з гри на духових та ударних інструментах: навчально-методичний посібник. – Львів-Дрогобич: Посвіт, 2019. – 76 с.
11. Громченко В. В. Духове соло в європейській академічній композиторській та виконавській творчості ХХ - початку ХХІ ст.: монографія. – Київ – Дніпро: ЛІРА, 2020. – 304 с.
12. Кобець І. М.Початкова школа гри на трубі”, - Київ, 1958, 1963, 1970 рр.
13. Кобець І. М. Основи навчання гри на трубі: навчальний посібник, - Київ, 1985.
14. Кобець І. М. Система домашніх занять трубача: навчально-методичний посібник. – Київ, 1985.

15. Кобець І. М. Система домашніх занять трубача”: методичний посібник, - Київ, 1965.
16. Марценюк Г. П. Українське тромбоневе виконавство в контексті європейського духового музичного мистецтва. -К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013. -402 с.
17. Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського: Актуальні питання духового виконавства в сучасній Україні (до 100-річчя НМАУ імені П.І. Чайковського). – Київ, 2013. – Вип. 100. – 208 с.
18. Палаженко О. П. Інструментознавство : навчальний посібник для студентів галузі знань 02 «Культура і мистецтво». – Рівне : РДГУ, 2017. – 52 с.
19. Посвалюк В. Т. Методика оволадення верхнім регистром на трубе: учебное пособие –К.: НМАУ ім. П. И. Чайковского, 2013.- 60 с.
20. Посвалюк В. Т. Труба-пікколо у виконавській практиці трубача: навчальний посібник. – Київ, 2008.
21. Посвалюк В. Т. Щоденні самостійні вправи учня-трубача: навчально-методичний посібник – Київ, 1998.
22. Посвалюк В. Т. Теорія і методика виконавства на трубі”: навчальний посібник, Київ, 2007.
23. Терлецький М. М. Виконавсько-методичні компоненти основ професійної майстерності тромбоніста: навчально- методичний посібник. - Рівне–: НУВГП, 2020. – 48 с.
24. Терлецький М. М. Методика навчання гри на духових інструментах.: Дopusчено Міністерством культури України як навчальний посібник для студентів вузів та училищ культури. Рівне., РДІК.- 1994.- 167 с.
25. Терлецький М. М. Початкова школа гри на тромбоні: навчальний посібник. – Рівне: НУВГП, 2022. – 220 с.

Навчальна дисципліна

"Історія виконавства на духових та ударних інструментах"

1. Апатский В. Н. История духового исполнительского искусства, в двух томах – Київ: ТОВ "Задруга", 2010. – 320 с.
2. Богданов В. О. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХ ст., в 2-х томах. - Харків, 2013.
3. Богданов В. О. Кріпосні капели і оркестри в Україні (на прикладі Подільської й Чернігівської губерній), - Вісник ХДАДМ. – Х., 2008. – № 14. – С. 14–20.
4. Богданов В.О. Історія духового музичного мистецтва України : монографія. – Х. : Основа, 2000. – 336 с.
5. Богданов В.О. Концертна практика сольо-ансамблевого і оркестрового виконавства на духових інструментах в Україні у другій половині ХVІІІ – першій половині ХІХ ст. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. вузів худож.-буд. профілю України і Росії. – Х., 2006. – Вип. 4, 5, 6. – С. 95–99.
6. Богданов В.О. Предыстория духового музикального искусства Украины, - Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. – Харків, 2007. – № 1, 2. – С. 11–20.
7. Богданов В.О. Сольо-ансамблеве і оркестрове виконавство на духових інструментах у Києві й Харкові (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) , - Проблеми взаємодії мистецтва педагогіки та теорії і практики освіти. Мистецтво: від існуючого до виникаючого : зб. наук. праць. – Харків, 2007. – Вип. 20. – С. 348–361.
8. Вовк Р. А. Портрети корифеїв. Науково-популярне видання. – К.: НМАУ ім.. П. І. Чайковського, 2013. -225 с.

9. Деревянные духовые инструменты: теория, история, архив /ред.-сост. ВП. Фартушный, научн. Ред. И. В. Мащевский. Вып. 5. – Петрозаводск: ПГК, 2012. – 132 с.
10. Дзвінка Р. І. Саксофоністи Рівненщини. Енциклопедичний довідник. – Рівне, 2014.
11. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуски №1-14 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2006-2022.
12. Качмарчик В. П. Немецкое флейтовое искусство XVIII – XIX вв., - Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 311 с.
13. Круль П. Ф. Духовий інструментарій в історії музичної культури України : підручник для вищих музичних закладів IV рівня акредитації, – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім.. В. Стефаника, 2013. -2019 с.
14. Круль П. Ф. Східнослов'янська інструментальна культура: історичні витоки і функціонування. – Івано –Франківськ: ВДВЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2006. – 164 с.
15. Круль П. Ф. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу: Малодосліджені сторінки історії ; Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського ; [відп. ред. Ляшенко І. Ф.]. – К., 2000. – 324 с.
16. Львівська середня спеціалізована музична школа-інтернат імені С. Крушельницької. Сторінки історії. – Львів: Камула, 2017. – 188 с.
17. Мирон Закопець. Творчий портрет. Спогади, статті, матеріали /Ред.-упорядник Т. П. Воробкевич. – Львів: ТеРус, 2012. – 64 с.
18. Плохотнюк О. С. Професія- трубоч. В. М. Лисенко (історичні нариси і методика організації щоденних самостійних занять трубоча). – Луганськ: Янтар, 2013. – 68 с.

19. Посвалюк В. Т. Вільгельм Мар'янович Яблонський (до 120-річчя від дня народження: Монографія - Київ, 2009.
20. Посвалюк В. Т. Мистецтво гри на трубі в Україні: Монографія. – Київ, 2006.
21. Посвалюк В. Т. „Трубачі Києва: минуле та сьогодення”: Монографія. – Київ, 1998, 2000 рр.
22. Посвалюк В. Т. Грані таланту: монографія. – Київ: ДП "Інформ.-аналіт. асгенство", 2008. – 160 с.
23. Посвалюк В. Т., Посвалюк К. В. Історія кафедри духових і ударних інструментів НМАУ ім. П. І. Чайковського у фотографіях. – К. : НМАУ ім.. П. І. Чайковського, 2010.- 224 с.
24. Рудчук Ю. А. Духова музика в Україні (XVIII-XIX ст.), – К., 2006. – 228
25. Терлецький М. М. Історія розвитку духового оркестру: навчальний посібник. – Рівне, 2006.
26. Цюлюпа С. Д. Історія кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету: минуле і сучасне. Навчальний посібник. - Рівне: видавець О. Зень, 2012.- 240 с.

Навчальна дисципліна

"Диригування"

1. Горбаль В. Я., Горбаль Я. М. Репертуарний збірник музичних творів зарубіжних композиторів для солістів-інструменталістів та вокалістів з духовим оркестром: навчально-методичний посібник. – Львів-Дрогобич: Посвіт, 2021, - 168 с.
2. Дrajниця Л. Аналітична робота диригента над музичним твором: навчальний посібник. – Льві: видавничий дім "панорама", 2003. – 192 с.

3. Колесса М. Основи техніки диригування: навчальний посібник. Київ: Музична Україна, 1973. – 198 с.
4. Сверлюк Я. В. Диригентсько-оркестрова освіта: теорія, методика, практика. Монографія. – Рівне: РДГУ, 2007.-235 с.
5. Сверлюк Я. В. Педагогічні виміри диригентсько-оркестрового мистецтва: монографія. Рівне: Волинські Обереги, 2022. – 276 с.

Навчальна дисципліна

"Спецінструмент"

1. Жеграй Б., Віятник М. Твори українських композиторів та українських народних пісень для труби в супроводі фортепіано (клавір): навчально-методичний посібник. – Тернопіль, 2020. – 36 с.
2. Жульєв А. П. Хрестоматія по тромбону: нотне видання. – Запоріжжя: видавець ФОП Шепель Г. В. – клавір 60 с., партія 20 с., 2021.
3. Жульєв А. П., Жульєв А. А. Art-Jazz. Джазові п'єси для саксофона-альта та фортепіано: нотне видання. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – 32 с.
4. Закопець Л. М. Гобойні награвання: навчально-методичний посібник. – Рівне: Волинські Обереги, 2019. – 36 с.
5. Закопець Л. М. Етюдів в характерах і настроях: навчально-методичний посібник. – Рівне: Волинські Обереги, 2019, - 40 с .
6. Закопець М. М., Цайтц В. Б. Українська музика для гобоя та фортепіано, велика форма: нотне видання, Випуск 2. – Снятин: музичне видавництво "В. Лазаренко", 2005. – 176 с.
7. Посвалюк В. Т. Ліричні твори М. В. Лисенка в транскрипції для труби. Навчально-методичний посібник.- К.:НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2015.-64 с.

8. Станкович Є. Весняна рапсодія для кларнета і фортепіано: нотне видання. – Київ: Музична Україна, 2021. – 20 с.

9. Терлецький М. М Виконавсько-методичні компоненти основ професійної майстерності тромбоніста. Навчально-методичний посібник. НУВГП. Рівне -2020.-48 с.

10. Терлецький М. М. Вправи для засвоєння основних позицій тромбона: навчально-методичний посібник.- Рівне, 2019.-46 с.

11. Щербанюк В. Ф. Веселка в соль-мажорі: навчально-методичний посібник для учнів духових відділів МШ та ШМ. – Чернівці: Місто, 2018. – 248 с.

12. Щербанюк В. Ф. Щоденні вправи трубача: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Букрек, 2019. – 264 с.

13. Яковчук О. Музика для флейти. – К: поліграфічний центр "Спринт-сервіс", 2021.

14. Яковчук О. Музика для гобоя. – Київ: поліграфічний центр "Спринт-сервіс", 2021.

15. Яковчук О. Музика для кларнета. – Київ: поліграфічний центр "Спринт-сервіс", 2021.

16. Яковчук О. Музика для мідних духових інструментів. – Київ: поліграфічний центр "Спринт-сервіс", 2021.

17. Яковчук О. Музика для фагота. – Київ: поліграфічний центр "Спринт-сервіс", 2021.

Навчальна дисципліна

"Оркестровий клас"

1. Горбаль Я. М., Горбаль В. Я. Methodика репетиційної роботи диригента з військовим оркестром: навчально-методичний посібник, - Львів, Дрогобич: Посвіт, 2020. – 128 с.

2. Терлецький М. М. Оркестрова література: навчальний посібник. – Рівне: Перспектива, 1999. – 212 с.
3. Хованець М. І., Горман О. П. Плац-концерт військового оркестру: навчально-методичний посібник, - Львів: АСВ, 2014. – 206 с.
4. Хованець М.І ., Ребендяга В. Л., Горман О. П. Служба військового диригента в строю: навчально-методичний посібник. – Львів: АСВ, 2014. – 196 с
5. Нежинський О. Дитячий духовий оркестр: навчальний посібник. – М.: Музика, 1989. – 128 с.
6. Палаженко О. П. Інструментознавство: навчальний посібник для студентів галузі знань 02 " Культура і мистецтво". – Рівне, 2017. – 52 с.
7. Палаженко О. П., Кобзарь А. Й. Попурі на теми пісень в обробці М. Леонтовича. Інструментовка: педагогічний репертуар з дисципліни "Оркестровий клас". – Рівне: РДГУ, 2014. – 23 с.

Навчальна дисципліна

"Ансамбль"

1. Горбаль Я., Горбаль В. Характерні особливості сучасного духового ансамблевого виконавства: навчально-методичний посібник. – Львів-Дрогобич: Посвіт, 2020. – 258 с.
2. Крет З. М. Хрестоматія з класу ансамблю: навчальний посібник. – Рівне: РДГУ, 2013. – 114 с.
3. Марценюк Г. П. Теорія і практика ансамблевого тромбонового виконавства: навчально-методичний посібник. – Київ: ДП "Інформ.-аналітичне агенство", 2017. – 108 с.
4. Плохотнюк О. С. Організація самостійної роботи в класі ансамблю духових та ударних інструментів: навчальний посібник для

студентів спеціальності "Музичне мистецтво". – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 34 с.

5. Сіончук О. В. Український диксиленд. Практичний курс: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності "Оркестрові духові та ударні інструменти". – Рівне: РДГУ, 2020. – 166с.

6. Цюлюпа С. Д. Хрестоматія з класу ансамблю (мідні духові інструменти): навчальний посібник. – Рівне: РДГУ, 2001. – 128 с.

Навчальна дисципліна

"Методика роботи з оркестром"

1. Крет З. М. Музика в театрі: навчально-репертуарний посібник. – Рівне: Дока центр, 2011. – 232 с.

2. Сверлюк Я. В. Основи знань керівників дитячих музично-аматорських колективів: Навч. пос. / Н.В. Слободяник, Я.В.Сверлюк. -Рівне: РДГУ, 2003.-215 с.

3. Сіончук О. В. Український диксиленд (практичний курс): навчально-методичний посібник. Рівне, 2020. - 166 с.

4. Терлецький М. М, Збірник задач та вправ з інструментування: навчальний посібник. – Рівне: РДГУ, 2000. – 212 с.

5. Терлецький М. М. Диригентсько-виконавський аналіз партитури для духового оркестру: навчально-методичний посібник. – Рівне, 2004. -62 с.

6. Терлецький М. М. Методика роботи з духовим оркестром: навчальний посібник. – Рівне: Перспектива, 2000. – 155 с.

7. Терлецький М. Оркестрова література: навчальний посібник – Рівне, 1999. - 211 с.

8. Цюлюпа С. Д., Терлецький М. М., Полех Д. С. Інструментування для духового оркестру (практичний курс): навчальний посібник. – Рівне: РДГУ, 2008. – 217 с.

Зауважимо, що в останні десятиліття значно активізувалась наукова робота фахівців в царині духової музики, що є лейтмотивом всієї навчально-виховної діяльності викладача. Тому доказом є досить змістовна дослідницька праця кандидата педагогічних наук, професора, завідувача кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ С. Д. Цюлюпи, присвячена ґрунтовному аналізу захищених духовиками України кандидатських та докторських дисертацій. Значно розширилось і коло наукових пошуків означених праць: це, в першу чергу, питання історії становлення та розвитку духового мистецтва в Україні; порівняльна характеристика основних вітчизняних виконавських шкіл гри на духових та ударних інструментах та творчі портрети кращих її представників; питання методики гри на духових та ударних інструментах тощо [51].

Так, на сьогоднішній день представниками духової виконавської школи України захищено 9 докторських та 58 кандидатських дисертацій.

Безумовно, в рамках нашого магістерського дослідження ми не змогли висвітлити весь існуючий комплекс навчально-методичного забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців в жанрі духової музики, проаналізовані нами роботи є лише невеликою частиною наукового та навчально-методичного доробку виконавців, педагогів в царині духового сольного та ансамблевого виконавства. Ґрунтовний аналіз новітніх навчально-методичних досліджень вітчизняних науковців та педагогів-методистів має стати об'єктом систематичного аналізу та вивчення.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Узагальнюючи матеріали другого розділу магістерського дослідження, можемо зробити наступні висновки.

Інноваційні процеси в системі вітчизняної освіти вимагають не просто удосконалення змісту та організації освітнього процесу в закладах мистецького спрямування, а й створення нових освітніх стандартів, що передбачає оновлення навчальних програм та дидактичних матеріалів, перегляд існуючих та впровадження інноваційних форм та методів навчання, активізацію наукової та навчально-методичної роботи викладачів тощо.

У другому розділі наукової роботи нами ґрунтовно проаналізовано та систематизовано дані про освітньо-професійні програми закладів початкової музичної освіти та вищих закладів музичної освіти I-IV рівнів акредитації для підготовки фахівців жанру духової музики в Україні та їх наукове і навчально-методичне забезпечення.

Вивчення існуючих нормативних документів та наукових та навчально-методичних матеріалів дає нам право стверджувати, що існуючи протягом вагомого історичного періоду, музична освіта в жанрі духового сольного та ансамблевого виконавства накопичила значний масив наукових та навчально-методичних праць, що спрямовані на удосконалення навчально-виховного процесу в освітніх закладах мистецького спрямування.

В останні десятиліття активізувалась наукова робота викладачів та значно розширилось коло їх наукових пошуків: від вивчення історичних питань еволюції розвитку духової музики в Україні до методики удосконалення гри на духових та ударних інструментів. Так, на сьогоднішній день представниками духової виконавської школи України захищено 9 докторських та 58 кандидатських дисертацій.

Попри всі позитивні зрушення, на сьогоднішній день вітчизняна музична освіта в жанрі духової музики має багато проблем, зокрема недостатність належного теоретичного, методичного та наукового забезпечення з огляду на сучасні запити підготовки фахівців, здатних здійснювати творчий пошук оригінальних, нестандартних підходів до вирішення різноманітних педагогічних проблем.

Можемо констатувати, що освітні програми закладів початкової музичної освіти не в достатньому обсязі забезпечені навчально-методичними працями, школами гри на духових та ударних інструментах, виконавським репертуаром, а більшість з існуючих вже морально застаріла та потребує значного оновлення.

ВИСНОВКИ

Модернізація освіти у процесі інтенсивного розвитку суспільства в Україні спрямована на виховання в кожній особистості внутрішньої потреби до генерування та реалізації інноваційних ідей. Тому одним із головних завдань сучасної педагогічної освіти є формування компетентного, висококваліфікованого, креативного, методично грамотного викладача. В сучасних умовах особливого значення набуває професійна компетентність наставника, його здатність постійно вчитись, його прагнення до самовдосконалення, його обізнаність у сферах методики, педагогіки та психології, адже без цих знань педагог втрачає професійні якості, головні з яких – здатність до педагогічної творчості, науково-дослідної та науково-експериментальної діяльності, зацікавленість в удосконаленні своєї фахової майстерності.

У першому розділі наукової роботи, на основі ґрунтовного аналізу літературних джерел, прослідковується шлях становлення та розвитку професійної музичної освіти в Україні. У роботі з'ясовано, що у початковий період розвитку музичної освіти в Україні важливу роль відіграли так звані "братства", які займались культурно-просвітницькою діяльністю, сприяли відкриттю музичних класів та шкіл. Означені музичні "братства" або "цехи" утримували хори та духові оркестри та ансамблі, що сприяло становленню та розвитку професійного духового сольного та ансамблевого виконавства.

Українська музична освіта другої половини XVIII ст. – першої половини XIX ст. розвивається у трьох головних сферах музичної культури: духовній, світській та народній.

Другу половину XIX ст. вважають періодом остаточного утвердження професійної музичної освіти в Україні, адже саме в цей історичний період масово

виникають державні та приватні музичні заклади: школи, колегіуми, інститути, консерваторії.

Для вирішення основних завдань магістерського дослідження, у першому розділі наукової роботи визначено сутність та зміст основної дефініції дослідження "навчально-методична робота". Акцентується увага на тому, що сучасні тенденції розвитку освіти обумовили зміни у методичній роботі педагога, відповідно до цього визначено й головну мету науково-методичної роботи – *надання реальної, дієвої допомоги педагогічним працівникам у реалізації актуальних завдань розвитку, вдосконалення та підвищення науково-методичного рівня, а також активізація творчого потенціалу кожного викладача.*

У магістерському дослідженні доводиться, що досягти поставленої мети можна, насамперед, через організацію освітнього процесу у навчальних закладах мистецького спрямування всіх рівнів акредитації, що забезпечує наступність підвищення кваліфікації педагогів; використання різноманітних форм діяльності для зростання методичного рівня (написання навчально-методичних праць, організація та участь у методичних семінарах, постійно діючих методичних об'єднаннях, майстер-класах, школах педагогічного досвіду, творчих зустрічах, науково-практичних конференціях, круглих столах, різноманітних виконавських конкурсах та фестивалях), що сприяє поглибленню знань педагогів з питань організації навчально-виховного процесу, активізує особистісний потенціал, створює умови для пошукової та дослідницької діяльності, дає можливість педагогам-практикам ділитися своїми напрацюваннями, поширювати кращі педагогічні досягнення, що безумовно підвищує професійний рівень викладачів.

Ще однією із дієвих форм навчально-методичної роботи педагогів-музикантів є концерти, творчі звіти, що стимулює розвиток творчості, є своєрідною "школою" методичних знань тощо.

У першому розділі наукового дослідження надається аналіз навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів для підготовки фахівців жанру духової музики, основним з яких є *робоча програма навчальної дисципліни*, яка розробляється виключно для кожної навчальної дисципліни у відповідності до навчального плану; навчальні видання, що сприяють засвоєнню певної навчальної дисципліни та систематизовано відтворюють її зміст – *підручники та посібники; методичні рекомендації* або *методичні вказівки*, що слугують своєрідним та необхідним доповненням до існуючих посібників та підручників матеріалами щодо методики навчання або методики виконання певних завдань.

У другому розділі наукової роботи нами ґрунтовно проаналізовано та систематизовано дані про освітньо-професійні програми закладів початкової музичної освіти та вищих закладів музичної освіти I-IV рівнів акредитації для підготовки фахівців жанру духової музики в Україні та їх наукове і навчально-методичне забезпечення.

Вивчення існуючих нормативних документів та наукових та навчально-методичних матеріалів дає нам право стверджувати, що існуючи протягом вагомого історичного періоду, музична освіта в жанрі духового сольного та ансамблевого виконавства накопичила значний масив наукових та навчально-методичних праць, що спрямовані на удосконалення навчально-виховного процесу в освітніх закладах мистецького спрямування.

В останні десятиліття активізувалась наукова робота викладачів та значно розширилось коло їх наукових пошуків: від вивчення історичних питань еволюції розвитку духової музики в Україні до методики удосконалення гри на духових та ударних інструментів. Так, на сьогоднішній день представниками духової виконавської школи України захищено 9 докторських та 58 кандидатських дисертацій.

Попри всі позитивні зрушення, на сьогоднішній день вітчизняна музична освіта в жанрі духової музики має багато проблем, зокрема недостатність належного теоретичного, методичного та наукового забезпечення з огляду на сучасні запити підготовки фахівців, здатних здійснювати творчий пошук оригінальних, нестандартних підходів до вирішення різноманітних педагогічних проблем.

Можемо констатувати, що освітні програми закладів початкової музичної освіти не в повному обсязі забезпечені навчально-методичними працями, школами гри на духових та ударних інструментах, виконавським репертуаром, а більшість з існуючих вже морально застаріла та потребує значного оновлення.

Безумовно, в рамках нашого магістерського дослідження ми не змогли висвітлити весь існуючий комплекс навчально-методичного забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців в жанрі духової музики, проаналізовані нами роботи є лише невеликою частиною наукового та навчально-методичного доробку виконавців, педагогів в царині духового сольного та ансамблевого виконавства.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів даної проблеми. Грунтовний аналіз новітніх навчально-методичних досліджень вітчизняних науковців та педагогів-методистів має стати об'єктом систематичного аналізу та вивчення.

Список використаних джерел

1. Апатський В. М. Історія духового музично-виконавського мистецтва. Київ : ТОВ «Задруга», 2010. – 248 с
2. Апатський В.М. Актуальні проблеми духового музично-виконавського мистецтва: Навчальний посібник. Київ : ТОВ «Задруга», 2013. – 588 с.
3. Апатський В.М Історія духового музично-виконавського мистецтва.. Книга 2. . – Київ: ТОВ «Задруга», 2012. – 408 с.
4. Апатський В. М. Основи теорії та методики музично-виконавського мистецтва: навчальний посібник. Київ, НМАУ імені П. І. Чайковського, 2006. – 432 с.
5. Апатський В. М. Фагот від А до Я. – Київ: ТОВ "Лазурит-Поліграф. – 2017. – 320 с.
6. Богданов В. Історія музичного мистецтва України від найдавніших часів до поч. ХХ ст. : монографія. – Х. : Основа, 2007. – 395 с.
7. Богданов В. О. Кріпосні капели і оркестри в Україні (на прикладі Подільської й Чернігівської губерній). Вісник ХДАДМ. – Х., 2008. – № 14. – С. 14–20.
8. Богданов В.О. Історія духового музичного мистецтва України : монографія. – Х. : Основа, 2000. – 336 с.
9. Богданов В.О. Концертна практика сольо-ансамблевого і оркестрового виконавства на духових інструментах в Україні у другій половині ХVІІІ – першій половині ХІХ ст. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. вузів худож.-буд. профілю України і Росії. – Х., 2006. – Вип. 4, 5, 6. – С. 95–99.
10. Богданов В.О. Предыстория духового музикального искусства Украины. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. – Харків, 2007. – № 1, 2. – С. 11–20.

11. Богданов В.О. Сольно-ансамблеве і оркестрове виконавство на духових інструментах у Києві й Харкові (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). Проблеми взаємодії мистецтва педагогіки та теорії і практики освіти. Мистецтво: від існуючого до виникаючого : зб. наук. праць. – Харків, 2007. – Вип. 20. – С. 348–361.

12. Богданов В.О., Богданова Л. Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХст.: В 2-х томах.- Т.1.-Х.: ФО-П Сілічева С. О., 2013.- 384 с.

13. Богданов В.О., Богданова Л.Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХст.: В 2-х томах.- Т.2.-Х.: ФО-П Сілічева С. О., 2013.- 348 с.

14. Вовк Р. Інструментознавство. Оркестрові духові та ударні інструменти [Рукопис] : навч. посіб. К. : Київський ін-т музики ім. Р. Глієра, 2011. – 172 с.

15. Вовк Р.А. Портрети корифеїв. Науково-популярне видання. – К.: НМАУ ім.. П. І. Чайковського, 2013.-225 с.

16. Гишка І. С. Звукоутворення як важлива складова технічної досконалості трубача (історія, теорія, методика, практика). Монографія.-Львів, АСВ, 2010.-183 с.

17. Гишка І.С., Горман О.П. Теорія і методика постановки виконавського апарату трубача. Навчально-методичний посібник. – Львів: АСВ, 2013. – 109 с.

18. Завадецька І. С. Жанр валторнового концерту в творчості українських композиторів 70–90-х років ХХ століття. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. – Рівне, 2006. – Вип. 1. – С. 84–89.

19. Загайкевич М. Чесько-українські музичні зв'язки як фактор становлення української національної композиторської школи. Матеріали до українського мистецтвознавства. – К., 2003. – Вип. 2. – С. 107–111.

20. Збірник наукових матеріалів VI-ї Міжнародної науково – практичної конференції «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №6 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2014.-156 с.

21. Збірник наукових матеріалів V-ї Міжнародної науково – практичної конференції «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №5 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2013.-160 с.

22. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №13 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2021.-178 с.

23. Івченко Л.В. Реконструкція нотної колекції графа О. К. Розумовського за каталогами XVIII сторіччя/ НАН України. Нац. Б-ка України імені В. І. Вернадського. – К. 2004. – 644 с.

24. Кавунник Л. В. Мистецтво духової музики у контексті культурно-освітніх традицій м. Ніжин ХХ століття. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. – Рівне, 2008. – Вип. 3. – С. 98–104.

25. Карп'як А. Я. Концепційні засади художнього мислення сучасного флейтиста. Монографія. -Львів: Наукове товариство імені Т. Г. Шевченка, 2013. -378 с.

26. Колодуб Л. Деякі думки щодо сучасного стану музики духової Україна музична. – 1998. – С. 19–20.

27. Круль П. Ф. Східнослов'янська інструментальна культура: історичні витоки і функціонування. – Івано –Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2006. – 164 с.

28. Круль П. Ф. Історичні критерії національного духового інструментального мистецтва в Україні XVIII ст. Науковий вісник НМАУ імені

П. І. Чайковського. Музичне виконавство. –К., 2000. – Вип. 8 – С. 154–163.

29. Круль П. Ф. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу: Малодосліджені сторінки історії. Нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського ; [відп. ред. Ляшенко І. Ф.]. – К., 2000. – 324 с.

30. Круль П. Ф. Духовий інструментарій в історії музичної культури України : підручник для вищих музичних закладів IV рівня акредитації. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т імені В. Стефаника, 2013.-2019 с.

31. Круль П. Ф. Питання походження національного духового інструментарію в контексті музичної україністики. Національна музична акад. України ім. П.І. Чайковського. Науковий вісник. – К., 2000. – Вип. 14. – С. 88–97.

32. Круль П. Ф. Розвиток національного духового інструментального мистецтва кінця XVIII – початку XIX століть. Історія в школі. – К. : Вид-во «Етносфера», 2000. – № 1. – С. 37–40.

33. Круль П. Ф. Сторінки з історії минулого національного духового інструментарію України. Вісник Держ академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : ДАКККіМ, 2000. № 3. – С. 38–44.

34. Марценюк Г. П. Українське тромбонове виконавство в контексті європейського духового музичного мистецтва.- К.: ДП «Інформ .-аналіт. агентство», 2013. 402 с.

35. Муха А. І. Композитори України та української діаспори : довідник. – К. : Музична Україна, 2004. – 351 с.

36. Посвалюк В. Т. Вильгельм Марьянович Яблонський (к 120-летию со дня рождения): монографія - К.: НМАУ им. П. И. Чайковського, 2009. – 160 с.: ил. 32 с.

37. Посвалюк В.Т. Методика овладения верхним регистром на трубе: учебное пособие –К.: НМАУ ім. П. И.Чайковского, 2013.-60 с.

38. Посвалюк В. Т. Мистецтво гри на трубі в Україні: Монографія. - Київ: КНУКіМ, 2006. – 400 с.

39. Посвалюк В. Т. Труба-п'ікколо у виконавській практиці трубача. К.: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2008. – 68 с.
40. Посвалюк В.Т . Щоденні самостійні вправи трубача. Київ. – 2003.
41. Посвалюк В. Т., Посвалюк К. В. Історія кафедри духових і ударних інструментів НМАУ імені П. І.Чайковського у фотографіях. – К. : НМАУ ім.. П. І. Чайковського, 2010.- 224 с.
42. Рудчук Ю. Духова музика України XVIII-XIX століттях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». – К., 2001. – 28 с.
43. Рудчук Ю. А. Духова музика в Україні (XVIII-XIX ст.). – К., 2006. – 228 с.
44. Сверлюк Я. В. З історії розвитку духової музики на Волинському Поліссі. Поліссезнавство: наукові фольклорно-етнологічні та мистецтвознавчі студії. – Рівне : Волинські обереги, 2001. – С. 96–100.
45. Сверлюк Я. В. Диригентсько-оркестрова освіта: теорія, методика, практика. Монографія. – Рівне: РДГУ, 2007.-235 с.
46. Сверлюк Я. В. Методологічні проблеми професійної музичної освіти .- Рівне: Перспектива, 2004.- 199 с.
47. Цюлюпа С. Д. Кандидатські та докторські дисертації духовиків України в освітньому процесі мистецьких закладів вищої освіти. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №14 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2022. С. 6-29.
48. Цюлюпа С. Д. Асоціація діячів духової музики в мистецькому житті Рівненщини. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №9 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2017. -214 с.

49. Цюлюпа С. Д. Виконавські конкурси як фактор формування української школи духового виконавства. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №3 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські береги, 2008. -147 с.

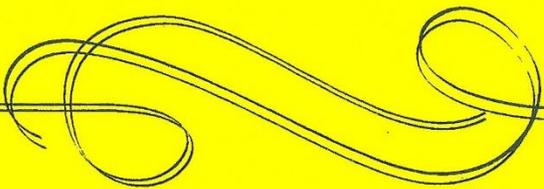
50. Цюлюпа С. Д. Історія кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету: минуле і сучасне. Навчальний посібник.-Рівне: видавець О. Зень, 2012.-240с.

51. Цюлюпа С. Д. Трубачі Рівного в історії інструментально-ансамблевого виконавства Волинського Полісся. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №6 /Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські береги, 2014. - 151 с.

52. Шамаєва К. І. Музична освіта в Україні у першій половині ХІХ ст навч. пос.- Київ, 1996. -112 с.

53. Шидловська С. Організація роботи з підвищення науково-методичного рівня педагогічного працівника. Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал №4, 2010. – С. 18-21.

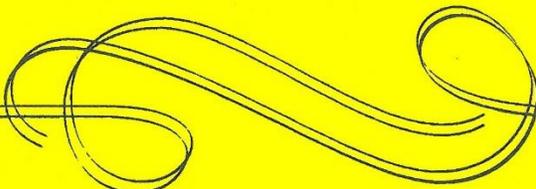
ДОДАТКИ

**С.Д. ЦЮЛЮПА
М.М. ТЕРЛЕЦЬКИЙ
Д.С. ПОЛЕХ**

**ІНСТРУМЕНТУВАННЯ
ДЛЯ
ДУХОВОГО ОРКЕСТРУ**

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Степан ЦЮЛЮПА

ХРЕСТОМАТІЯ

**по класу ансамблю
(мідні духові інструменти)**

Рівне — 2001

В.Т. ПОСВАЛЮК

ТРУБА-ПІККОЛО

у виконавській
практиці
трубача

V.T. POSVALIUK

PICCOLO-TRUMPET

in the practice
of trumpeter

КИЇВ 2008 KYIV

КАФЕДРИ ДУХОВИХ
ТА УДАРНИХ
ІНСТРУМЕНТІВ
РДГУ та НМАУ

ЧЕТВЕРТИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС МОЛОДИХ ВИКОНАВЦІВ (АНСАМБЛІВ) НА ДЕРЕВ'ЯНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТАХ ім. В'ЯЧЕСЛАВА СТАРЧЕНКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ім. П.І.ЧАЙКОВСЬКОГО

ЧЕТВЕРТИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС
МОЛОДИХ ВИКОНАВЦІВ (АНСАМБЛІВ)
НА ДЕРЕВ'ЯНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТАХ
ім. В'ЯЧЕСЛАВА СТАРЧЕНКА

Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
конференції

Випуск 3

16-19 квітня 2008 р.
м. Рівне